

{ koaderno } **Garazi Goia**

Hegazkinean, amaierez

Aurrekoan lagun batek esan zidan, dirudie-
nez, hegazkinetan egoten diren aldizkarie-
tan zutabeak idazten dituen jendeari bene-
tan ongi ordaintzen diotela. Izan ere,
normalean hilabetekariak izaten direnez,
aldizkari bera milaka eta milaka pertsona
ezberdinen eskuetatik pasatzeko probabilitatearen le-
gea ere aldeko dauka. Uneren batean eta beste aukerarik
ezean, denbora pasatzeko bada ere, gehiengoak aldizka-
ria irakurtzen amaitzen du-eta.

British Airways hegazkin-konpainiaren aldizkarian,
John Simpson kazetari ingelesaren zutabea kontziente-
ki irakurtzen dut beti. Simpson BBC etxean lanean ari-
tu da azken berrogeita hamar urteetan, eta mundu
mailan ezaguna egin da, batez ere gatazka leku gehie-
netan berriemaile lanetan ibili delako.

Hegazkineko aldizkariko
zutabea, oraingoan bere az-
ken liburuaz ari zen, duela
gutxi argitaratu dena: "We
chose to speak of war and
strife" izenburuduna, "Gerra
eta borrokaz hitz egitea au-
keratu genuen" bezala itzul
daitekeena. Bere bizibideari
buruzko kontaketa bat da; ez
berea bakarrik, baina bera
bezala gerra korrespontsal
lanetan ibili direnena. 1968.
urtean, lehenengo aldiz bu-
legora sartu zeneko oroitza-
pena aipatzen zuen, zigarro
usaineko gela hartan azaldu
zen eguna; mundua aski ez-
berdina zen orduan. Baina, ordutik, hainbat lekutako
testigantza utzi digu, Krimea, Vietnam, Sarajevo eta
Bagdad adibide gutxi batzuk baino ez dira.

Zutabea aipatzen zituen bi erreferentziak ezegonkor-
tasun ezohiko bat eragin zidaten.

Batetik bera bezala atzeritik albisteak emanez urteak
eman zituzten beste kazetari ezagunak aipatzen zituen.
Lau kazetari hain zuzen ere: Clare Holingworth, Hitle-
rren tropak Polonian sartu zirenean albistea zabaldu
zuen izan zen; Forbes, Anglo-Zulu Gerrako heroia; An-
thony Loyd, ustez laguna zen beste kazetari batek traizio-
natua izan zena Sirian, eta Martha Gellhorn, Heming-
wayn emaztea. Kasualitatea. Itzuli dudan liburuaren
aurkezpena egitetik nentorren, eta bezperan Martha
Gellhorn eta Hemingwayri buruz aritu ginen gu ere, Es-

painiako Gerra Zibilean elkarrekin erreportari lanetan
ibili zireneko pasarte batzuk aipatu genituen. Emakume
aparta eta historian zehar arrastoa utzi duena.

Eta, bigarren aipua, liburua idazteko hartu behar zuen
diziplinaz ari zen. Egutero goizeko bostetan ordenagai-
luaren aurrean jartzeaz. Bezperan goizeko ordu bietan
oheratu bazen ere, bostetan jaiki omen zen egutero, eta
bere kazetari lanera joan aurretik ordu batzuk idazten
ematen zituen, egutero. Liburua amaitu zuenean, inpri-
matu eta mezulari bati eman zion, editoreari eramate-
ko. Une hartan, goizeko bostetako errutinaren mira
izango zuela pentsatu zuen. Liburuaren falta sentituko
zuen. Tristurak gain hartuta zegoen bitartean mezularia
kalean beheara nola desagertu zen ikusi zuen. BBCko bu-
legoen atzean dagoen kale hura perfekzioan irudikatu
nuen.

Askatu ezin nuen barreneko korapilo
batekin borrokan nenbilen ni ere. Nire
itzulpen proiektua amaitu zelako. Nik ere
«Mrs Hemingway»-ren hutsunea
sentituko nuen. «Utziozu orain liburuari
bere bidea egiten», esan zidan G-k

Kasualitatea berriro ere. Une hartan bertan, askatu
ezin nuen barreneko korapilo batekin borrokan nenbi-
len ni ere. Nire itzulpen proiektua amaitu zelako. Nik
ere «Mrs Hemingway»-ren hutsunea sentituko nuen.
«Utziozu orain liburuari bere bidea egiten», esan zidan
G-k, «orain bere txanda da». Arrazoia zeukan. Baina,
besterik ezean amaiera kutsuko une guztiak gorroto di-
tudala gogorarazteko balio izan zidan. Nire positibota-
sun guztiaren gainetik, deseroso sentiarazten zidan
sentsazio hura ezin gainetik kenduta nengoen. Proiek-
tu berezia izan zen niretzat. Oroimenean aztarna uzten
dizuten horietakoa. Liburuan idazterik izan ez nuen
zerbait nonbait idatzi behar nuela pentsatu nuen.
Amaiera ona emateko. Hori zen falta zitzaidana. *Zure-
tzat, Lea.* •

«Independentzia Euskal Herria gara daitekeen markoa dela uste dut»

Historia, batez ere Euskal Herriarena, izan du zeregin gatzetik. Argentinako euskal etxeetan hitzaldiak ematen jarraitzen du. Dauden 101etatik 90ean hitz egin du jende aurrean, betiere Euskal Herriaz. Euskal Herrian, berriz, Argentinako euskal komunitateaz jarduten du. GAUR8 Mikel Ezkerro euskal argentinarraren oroimen pribilegiatuaren eta hitz-jario jantziaren lekuko izan da. Etengabe data zehatzak, izenak (eta bi deiturak), lekuak eta nonahiko datu historikoek hornitzen dute haren solas oparo eta ondo egituratua.

Euskal kulturaren eta historia-ren, oro har, Euskal Herriaren, dibulgatzailea zara.

Nik beti esaten dut kultura gure arma dela, eta euskal etxeak, tresna bakarra ez badira ere, jakina, bitarteko aproposena direla Argentinan euskal egitatea hedatzeko, batez ere hango gizarteari, eta ez euskal jatorriko komunitatearen baitan bakarrik, nahiz eta Argentinako euskal komunitatea diasporako ugariena den. Edonola ere, ez dugu zenbaki horiek direla-eta geure burua engainatu behar. Batzuek ez dakite arbaso euskaldunen ondorengoak direla, beste batzuek badakite baina horrek ez die ezer askorik esaten, edo besterik gabe Euskal Herriaren gaineko iritzi ona dute; beste batzuk, berriz, euskal etxeren batego kide dira, bertako jarduerak erakarrira, eta azkenik, “giltzurri-na” dago, nolabait esateko, euskal gaiarekin konprometituta dagoen taldea. Gauza bat nabarmendu nahi nuke elkarrizketa honetan: azken urteetan euskararen zabalkuntzari dagokionez sortu den interesa eta egindako lana. Gogorarazi beharra dago euskara XIX. mendean eraman zutela Argentinara euskal emigranteek, orduan hara joandako gehien-gehienak euskaldunak ziren-eta.

Zure zereginak, ordea, kultur eta jakintza-alderdiez gainera, politikoa ere badu, ezta?

Ni Argentinan jaio nintzen baina Euskal Herrian hazi nintzen, frankismo betean, 40ko hamarkadan. Bilboko jesuitetan ikasi nuen, Indautxun. Ez naiz luzatuko urte haiek euskal gaiari dagokionez zer ziren kontatzen. Nire ama Bilbon jaioa zen, nire aita Argentinan, baina hura ere Bizkaian hazia, umetatik. Amak euskal sentimendua erein nahi zuen nigan, eta nire aita argentinarra. Urte gogorak ziren. Gogoan dut nola amak hainbat konturen be-

rri eman ondoren, esaten zidan hori etxean baino ezin zela esan. BPSko (Brigada Político Social) bi gizon zapata-garbitzaile bat «agur» esateagatik kalean jipoitzen ikusitakoa naiz ni. Giro horretan hazi nintzen. Eta Argentinara itzuli nintzenean, gerra ondorengo euskal erbestea ezagutu nuen. Ameriketara joandako erbesteratu guztiei nire errespetu osoa adierazita, nire herriak hartu zuen, arlo kulturalari dagokionez, erbesteratuen gaina eta lorea. Denak ezagutu nituen eta ordu luzeak eman nituen haiekin. Orain egiten dudana haiekin

ikasitakoa da neurri handian. Irakurri ere irakurri dut, asko, baina liburuetatik baino gauza gehiago haiengandik ikasita dakizkit.

Zuk ere parte hartu zenuen erbesteratu haien lanean.

Buenos Airesen Ekin argitaletxean parte hartzeko zoria izan nuen, besteak beste Martin Ugalde kultur itsasargia zenarekin. Kontuan izan orduan European gerra zegoela eta hura bukatu arte Ipar Euskal Herrian ere ez zegoela ezer egiterik. Ekin horren proiektio kulturala, eta baita politikoa ere, izan zen hainbat argitalpenen bidez. Agirre lehendakaria entzuteko zoria ere izan nuen Argentinan izan zen azkeneko aldian, 1955eko abenduan. Ez nintzen gehiegi hurbildu, sekulako jendetza baitzegoen; ez nazionalistak bakarrik, baizik eta sozialistak, errepublikanoak eta komunistak ere. Jende harentzat Agirrek bere alderdiko militantzia gaintzen zuen. Ondoren beste lehendakariak ere ezagutu ditut han: Leizaola, Garaikoe-txea, Ardanza eta Ibarretxe. Argentina bisitatu ez duten bakar-rak Patxi Lopez eta Iñigo Urkullu dira. Urte haietan Euskal Herriaz idatzita zegoena irakurri nuen, gehiena EAJren eraginpekoa, baina lagun handi bat ezagutzeko zoria izan nuen, Euskal Herrian zoritxarrez oso ezezaguna dena: Pello Mari Irujo, Manuel Irujoren anaia gaztea, Eusko Abertzale Ekintzaren fundatzailea eta 1960tik Franko hil artean “Eusko Lurra” aldizkariaren zuzendaria izan zena. Berarekin lan egin nuen nik aldizkarian, hainbat izengoiti erabilita. “Eusko Lurra” antifrankismoaren joera guztiei zabalik zegoen, eta kolaboratzaile sozialistak, errepublikanoak edo anarkistak zituen; gainera, belaunaldi berriei zabal-dutako argitalpena zen.

Besteak beste, ETaren sortzaileez ari zara?

Gure aldizkariaren orrialdeetatik 1959an sortu eta Burgosko Prozesuaren ondoren nabarmendu zen erakunde horren sortzaileetatik gehienak igaro ziren: Txillardegia, Madariaga, Irigarai, Agirre... Horiek guztiek idatzi zuten

gainerako euskal hedabideetan isiltasun kontsigna zegoenean. Siglak ere ez ziren agertzen, ezta Burgosko Prozesuaren berri ere, noiz eta Argentinako egunkaririk liberal eta eskuindarrenek ere horretaz informatzen zutenean. Joseba Elosegiren “Quiero morir por algo” liburua ere ezkutatu zuten. Jagi-Jagiko lagunak ere izan ditut, eta haiengandik eragin handia jaso dut.

Euskal independentziaren aldeko eragina, esan nahi duzu?

Nik ez dut hemen botoa ematen, eta eman nezake, nire amagatik, baina ez dut espainiar herritartasuna, neure borondatez, eta dutenenganako nire errespetu osoa erakutsita. Nire nahia, eta bada-kit oso baikorra izatea dela, euskal nazionalitatea lortzea da, hori da nire ilusioa. Independentista naiz, independentismoaren barruko ideologiak eta joerak errespetatuta, arlo ekonomikoari eta sozialari dagokionez. EAKo militantea naiz, independentziaz hitz egiten duelako, eta badakit zein diren alderdi horren gaitasun kualitatibo eta kuantitatiboak. Independentzia Euskal Herria gara daitekeen markoa da, munduan arlo askotan dagoen interdependentziaren jakitun izanda ere. Baina konpondu gabeko arazoak ditugu: Nafarroaren eta Ipar Euskal Herriaren gaiak, hain garrantzitsua den euskararena... Izan ere, euskarak dirauen artean Euskal Herria izango da. Orain dela urte batzuk EAEn bozkatzeko zuten argentinarren errolda 5.500etik gorakoa zen. Eta badago, halaber, Nafarroa Garaitik joandakoen ondorengo errolda.

Eta euren arteko harremanak nolakoak dira?

Argentinan integrazio handia dago bi komunitateetakoen ondorengo artean. Esango nuke integrazioa nagusi dela. Eta, edonola ere, ez dago batere aurkakotasunik. Euskal etxeetan bazkidetza partekatzen dute, baita zuzendaritza karguak ere. Oso aspaldi izan dira nafarren ondorengoak zuzendaritza karguetan, gainerako herrialdeetakoak bezala, Ipar Euskal Herrikoak barne; dakizunez, horiek asko baitira,

MIKEL
EZKERRO

EUSKAL HERRIAREN
DIBULGATZAILEA

Euskal argentinarra sentimenduz eta konbentzimenduz. Euskal Herriaren azken mendeetako historiaren ezagutzaile aparta, Argentinako euskal etxeetako hitzaldietan konbentzitzen jarraitzen du.

Xabier Izaga Gonzalez

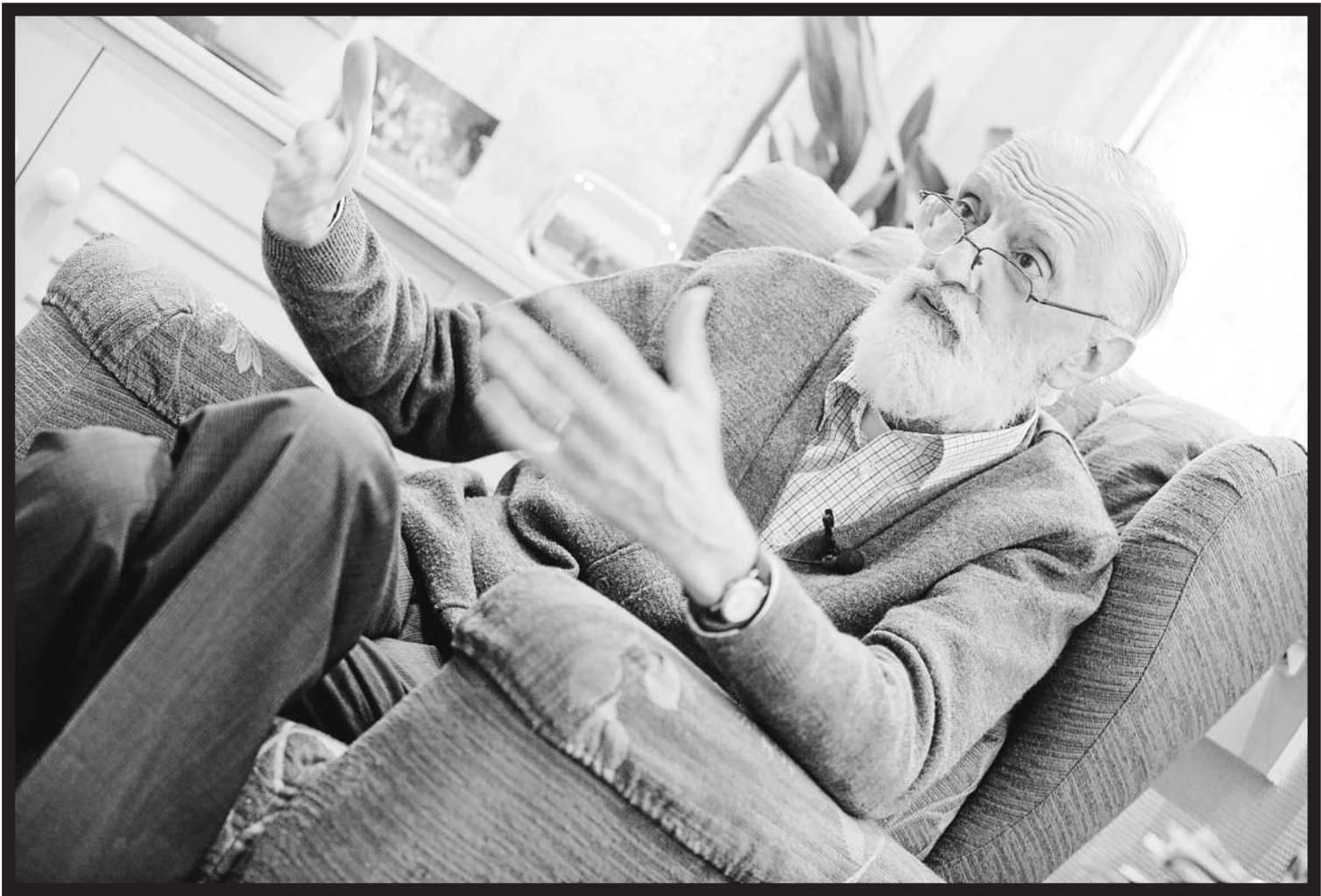
hangoa izan baitzen lehenengo emigrazioa. Euskal etxeetan sanferminak ospatzen dira nafar etxeetan bezala, bai baitaude baten batzuk. Euskal etxeak, berriz, 101 dira, ezaugarri desberdinekoak, batzuk sortze prozesuan... Baina badira 60 inguru ondo finkatuta daudenak, haietako asko erbesteko jende haren itzalean.

«Nazionalismoa bidaiatuz sendatzen da». Zer diotso euskal argentinari bidaiari bati esaldi horrek?

[Barrez] Hori ondo geratzen den esaldia da. Nazionalismoa zer da, ordea? Ematen du katalanak eta euskaldunak baino ez direla nazionalistak. Inork ez du bere burua espainiar nazionalistatzat aitortzen. Baina Argentinan espainiar nazionalismoaren adierazle handiak ezagutu ditugu eta badakigu zertaz mintzo garen. Miguel Primo de Riveraren diktaduran, 1928 eta 1930 bitartean, Espainiako enbaxadorea nor eta Ramiro de Maeztu izan zen, “La defensa de la Hispanidad” obraren egilea, hain zuzen. Eta termino hori ez zuen berak sortu, askok uste duten bezala, baizik eta Zacarias de Vizcarra apaizak, liburu bitxi baten egileak: “Vasconia españolaísima”. Hara, bata Araban jaioa eta bestea bizkaitarra... biak ere espainiar nazionalismoaren txapeldunak. Ondoren, Francisco Francorekin, Portugaleteko enbaxadore bat izan genuen, Jose Maria de Areilza, eta gero On Manuel Aznar nafarra, harako haren aitona eta *Gudalgai* izengoitia erabilita “Euzkadi”-n Jagi-Jagi atzean uzten zuten artikulua argitaratu zituena. Tira, esaldi hori *boutade* bat da.

Izan ere, gutxienez bitxia da zenbaiten ahotan.

Orain jende guztia “europeista” da. Ahaztu egin zaie antza esaten zutela Europak ez ziela bate-re axola, frankismo aurretiko europeistak madarikatutzat jotzen zituztela, eta Europa Espainiaren aurkako ikaragarrikeriatzat. Hemen europarrik izan bada, katalanak izan dira horiek, edo euskal herritarrak. 1933an, Donostian, bigarren Aberri Egu-



Argazkiak: Gorka RUBIO | ARGAZKI PRESS

IBILBIDEA

Rawsonen (Argentina) jaio zen, duela 78 urte. Umetan Euskal Herrian bizi izan zen, amak euskal sentimenduan hazia. Euskal Herriko historia modernoan eta garaikidean espezializatu zen eta zenbait aldizkaritan kolaboratu zuen, 36ko gerraren ondorengo euskal erbesteratuekin. Hainbat kultur instituziotako arduradun edota kide. Ezin konta ahala hitzaldi eman ditu Ameriketako euskal komunitatearen historiaz.



naren goiburua “Euskadi, Europa” izan zen, eta euskaldunak beti egon dira europar izanari eta Latinoamerikako lanari lotuta. Ez dugu ahaztu behar Elias Gallastegiren presentzia Mexikon, edo Belaustegoitiaren artikulua eta Sandinorekiko elkarriketak... Euskaldunek halako proiektzioa izan dute munduan, espainolek, are gutxiago eskuinak, izan ez dutena. Gogoratu Calvo Soteloren esaldi hura, *«antes una España roja que rota»*. Eurentzat batasun elementua ez da legea edo balioak, Espainia bera baizik. Eta jai dute, Amerikan bezala. Aurten Argentinak 200 urteko independentzia ospatu du. 24 urtean Espainiak Mexikotik beherako guztia galdu zuen, armaz. Zer esan dezake nazionalismoaz? Ni irakurrita nago Espainiako Liburutegi Nazionean zer esaten zuten egunkariak kubatarrez: «filibusteroak, separatistak». Jose Martik, AEBetan erbestean zela, harreman idatzia zuen euskal independentista batekin, Florencio Basaldua, noiz eta Espainian hitzez hitz Kubako amen

sabelean hazi iraultzailea erazutena aldarrikatzen zutenean.

Sarritan esan izan duzu sentimendu hutsa ez dela nahikoa.

Hara zein den nire ideia zentrala. Argentina da euskal sentimendua sustraituen dagoen herrialdea, Patagoniatik Mexikoraino, ez ditut-eta AEBak ezagutzen. Baina beste hanka den jakintzari dagokionez, kritiko samarra naiz. Nik, guk, lan egiten dugu, gure ahalbideen arabera, gero eta jende gehiagok euskal egitatea, Euskal Herria, ezagutu dezan. Azken garaian teknologia berriek gauza batzuk erraztu dituzte, interesa areagotu egin da, baina batez ere sentimenduaren arloan, familiarren nondik norakoa jakiteko, beren herriaren argazkia ikusteko, eta abar. Baina, jakintzaren dagokionez, ezjakintasun handia dago; beraz, bi arloen gainean lan egin beharra dago.

Esate baterako?

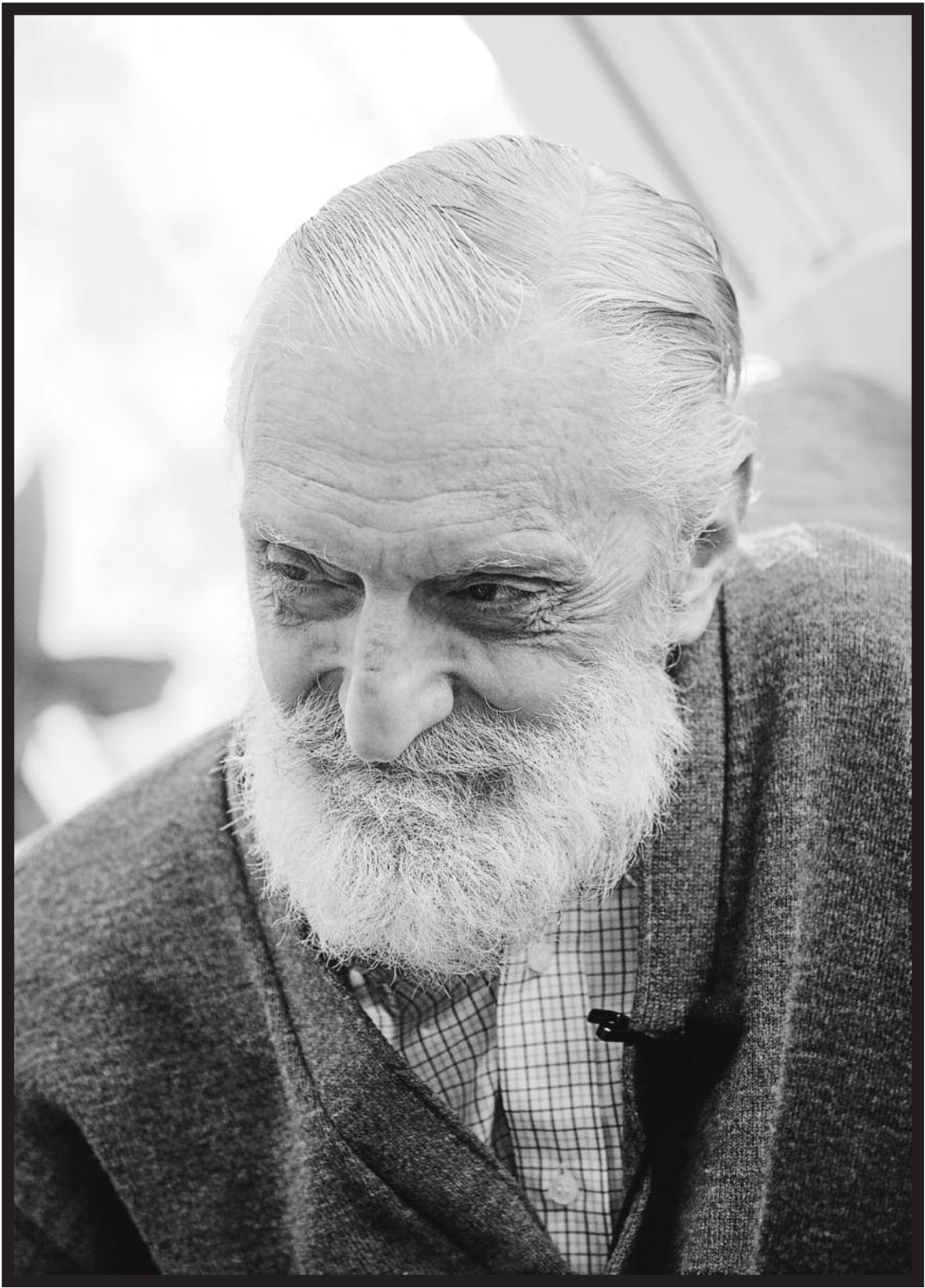
Esate baterako, geografiaren ezauguera bultzatu beharra dago, lurralde batasunaren aldarrikatzaile gisa. Euskal etxe baten

zuzendaritzako kide batek jakin behar du, galdezka doakionari erantzuteko, non dagoen Abaltzisketa, eta herri hori Gipuzkoan kokatzen. Garrantzitsua da estatu propioa lortu duten beste kolektibitate batzuegandik ikastea. Argentinan badago kolektibitate bat oso ondo lan egin duena: armeniarra. Askok dira Argentinan, eta egun armeniarren biloba argentinari bati «turkiorra» esaten badiote, boxeo-borrokaldea antolatuta dago. Beren eskolak dituzte, Argentinako programen arabera, jakina, baina badituzte ikasgai beren hizkuntza, historia eta geografia ere. Genozidioaren urteurrenean, Argentinako egunkarietako hileta oharrek betetzen dituzte. Eta nik nahi nuke egun batean Gernikako bonbardaketaren urteurrenean, hiru eskela agertu beharrean, biderkatuta agertzea. Horrek lana behar du, nik preskakuntza esaten diot. Lan hori egiten ari da zenbait euskal etxetan talde bat, ondo prestatua, duela zenbait urte. Argentinan baditugu 40 dantza talde inguru, Euskal Herriko dantza guz-

tiak dakizkitenak. Etorri diren lehendakariak eta buruzagi politiko guztiak harrituta geratu izan dira Euskal Nazio Astean, euskal etxe guztiek eta bi mila lagun inguruk parte hartzen duten ekitaldian. Eta hogeitaka taldek ez-pata dantza edo beste dantzaren bat egiteak harritu egin ditu, dantzari horiek euskaldunen bilobak eta are birbilobak baitira. Baina dantza taldeez gainera, badaude euskal etxeetara txiki-txikitatik joaten diren umeak, batez ere neskatilak, euskararekin harremanetan jartzeko, oinarrikoena ikasten joateko. Eta hori da bidea gure komunitatea zenbaki bat baino zerbait gehiago izatea nahi badugu.

Zure jarduna ez da Euskal Herria Argentinan ezagutaraztea bakarrik, baizik eta bertako euskal komunitateak egiten duen lana Euskal Herrian bertan ezagutzera ematea ere.

Bai, urtero etortzen naiz Argentinako Errepublikako euskal komunitatearen errealitatea ezagutaraztera. Nire ikuspuntua, jakina. Eta lortu den gauzarik garrantzitsuena nabarmendu nahi nuke: dantza taldeen gainetik, Alkartetxearen sorreraren gainetik: euskara. Lorpen handiak izan dira. Lortu dugu Argentina Euskaraz programa, HABEk eta Euskal Argentinaren Erakundearen Federazioak sinatua, euskararen irakaskuntza arautu eta ebaluatzeko, irakasleak prestatu eta beharrezko gaitasun agiriak izan ditzaten. Irakasle gehienak emakumeak dira, 8/2ko proportzioan. Hori beste xehetasun bat da: Argentinako Errepublikan euskal kulturaren etorkizuna gehienbat emakumeen eskuetan dago. Euskara irakasten hasi ziren bi emakumeak orain dela 25 urte ezagutu nituen nik, eta ez zekiten «bai» ere esaten. Bata nafarren alaba da eta bestea nafarren biloba. Ikastaroez gainera, barnetegiak antolatzen dira, eta batzuetan hona ere etortzen dira, esate baterako Lazkaora. Gogoan dut Henrike Knör nire lagunaren zirrara. Ikusita nago Henrike negarrari ezin eutsita argentinaren gazte batzuk euskaraz mintzatzen ikustean.



Zer jarrera du hango jendeak hemengo egoeraren inguruan? Eta interesek ba al da hemen bertako euskal komunitateaz? Argentinan, Euskal Herriaren errealitate politikoaren eragina aspaldikoa da. Sabino Aranarekiko debozioa zegoen; Komunione-k eta Aberriko jendea zegoen. Egun, gazteen artean, gutxiengoa badira ere, badago gai hauekiko interesa. EH Bilduren aldeko jarrera da nagusi gazte horien artean; gehienak Sorturen inguruan daudela esango nuke, baita EAN

«Euskaldunak beti egon dira europar izanari eta Latinoamerikako lanari lotuta. Espainolek, are gutxiago eskuinak, izan ez duten proiektzio bat izan dute euskaldunek»

ere, eta gustatuko litzaidake han Aralarrek eta Alternatibak ere aldeko jendea izatea. Baina hemen-dik askoz gehiago egin liteke. La-kuako Gobernuak, EA bertan zegoenean, zenbait gauza egin zituen. Unai Ziarreta hara joan zen askotan. Eta beste batzuk ere joan dira, hala nola Karmelo Landa, Askapenako jendea... Hori da nik, hona etortzen naizenean, eskatzen dudana. Horretarako giro aproposa dago han. Orain dela urte dezente Floren Aoizek bisita luzea egin zuen Uruguain eta Ar-

gentinan. Baita Jone Goirizelaiak ere, benetan zirrara eragin zidana, hango jendeak ederki ulertu ziolako –eta «berunezko urteak» ziren–, subiranotasunaz, euskaraz, euskal batasunaz... hitz egin zuenean. Ea EH Bildukoek edo alderdiren batekoek bisita egiten diguten, baina zirkulu itxi batean geratu gabe. Oso ondo iruditzen zait Maiatzeko Amengana joatea, edo Servini de Cubria epailearengana –Gobernu espainiarraren jarrera dela-eta, hortik ez da ezer aterako, eta epaile horrek badaki, baina tira, Argentinaren keinu bat da–, baina konbentzitu behar den jendea ez da konbentzituta dagoena. Zabaldu egin behar dute, eta badira hainbat leku horretarako. Nik eman niezaieke «sukar» handia, erdia edo txikiagoa dagoen lekuen zerrenda. Ongi etorriak izango dira.

2011n Gernikako Akordioa, Aieteko Adierazpena eta borroka armatua uzteko ETaren erabakia heldu ziren. Nola sumatzen da distantziatik bost urte geroagoko egoera?

Ikusten dut alde baten mugimenduen aurrean besteak ez duela zirkunik ere egin, ia txapligu baten hotsaren zain dagoela. Lehen “terrorismo” hitzak dena estaltzeko balio zuen, batez ere euskal arazoez hitz egitea saihesteko. Beren bostean jarraitzen dute, eta argi eta garbi esaten du Barne ministro espainolak. Eta horixe ikusten dugu han ere, setatsu eta gainera bere legedi propioa bete gabe jokatzeko duela Espainiako Gobernuak. Ikaragarria da presoak urrunduta izatea, eta zer esan larri gaixorik daudenez? Hori ikusteko ez da ezkerrekoa, zentrokoa edo eskuinekoa izan behar, prestua besterik ez; Gobernu horri giza eskubideak bost axola zaizkio. Han zirrarak handiena Lizarra-Garazik eragin zuen, euskal abertzaleak bat eginda ikusteak. Kontuan izan euskal etxeetan ez dagoela PP edo PSOEko jenderik. Patxi Lopezek ez zuen bisitarik egin bazekielako euskal etxeetan ez zuela harrerarik topatuko. Han bi bandera baino ez daude: Argentinakoa eta ikurrina. Espainolik ez. Ez monarkikoa ez errepublikanoa.

GAUR8 ireki gure leihoa



MAIDER URIARTE IDIAZABAL

Adiorik ez, Maider

T elefonoz eta ordenagailuz trukatu ditugun azken mezuak berrirakurtzen, Maider. Eguneroko elkarrizketa praktikoak dira gehienak, laneko kontuak eta. Tanta-ka, baina, zure nortasunaren zantzuak ageri dira. Umore fina. Eszeptizismo sanoa. Kritika zorrotzerako gaitasuna, autokritika barne. Euskararen eta euskal-duntasunaren ulerkerak sakon ezohikoa. Lanerako ahalmena, ikerketarako grina.

Irakasle ona izateko ardura eta gogoa. Adimena. “Aldiri” aldizkarian eta GAUR8n idatzi dituzun azken artikuluak berrirakurtzen, Maider. Paisaiarekiko pasioa daria. Kuriositatea. Landaren eta hiriaren arteko gatazka ulertzeko eta deskribatzeko nahia. Ezagutza. Zalantza ondarduak. Euskal Herritik mundura, mundutik Euskal Herrira. Kultura. Gauzen atzean benetan zer dagoen ezagutzeko jakin-mina. Erantzun harroen ordez,

galdera zintzoak. Inguratzen gaituen errealtatearen irakurketa etiko eta, bereziki, estetikoak. Arkitektura. Burutu ezin izango dugun ikerketa-proiektuan pentsatzen, Maider. Bete-beteen asmatu du zure intuizioak. Euskararen bilakaera ere landaren eta hiriaren arteko talkaren baitan ulertu behar. Nazioarteko erreferentziak. Asko bidaiatzeak eman dizun umiltasuna. Kementa. Laguntasuna. Ez adiorik, ilegorri.

IBILBIDEA Maider Uriarte Idiazabal (Colchester, 1981-Bilbo, 2016) arkitektoa zen 2008tik. Metak Arkitektura Tailerra sortu zuen Bilbon. EHUko Arkitektura Saileko bekaduna 2011tik 2013ra bitartean. Ikerketa egonaldiak egin zituen Londresko eta Municheko unibertsitate garrantzitsuetan. 2014ko abendutik EHUko Hirigintza eta Lurralde Antolakuntzako irakaslea. 2015eko urrian Nazioarteko Doktoretza eskuratu zuen. “Aldiri. Arkitektura eta abar” (UEU) arkitekturari buruzko euskarazko aldizkariaren sortzaileetako bat izan zen 2009an eta 2015etik bertako zuzendari-kidea. GAUR8ko kolaboratzailea ere bazen. Duela aste zenbait hil zen gaixotasun baten ondorioz.

Testua: Unai Fernandez de Betoño. Ilustrazioa: Ibai Gandiaga.



Bilaketa

Saioa Iraola

Etxebizitza aitortua edo ez, urte osorako edo udako bi hilabeteetan husteko: zer da nahi duzuen? Ba... aitortua, urte osorako eta ahalik eta merkeena». Horixe erantzun diogu higiezin agentziako langileak egin digun lehenengo galderari. Ez da makala izaten ari alokairuko etxe bat aurkitzeko saiakera, non eta Zarautzen.

Hogeita hamar urte eta gero, Eusko Legebiltzarrak Etxebizitzaren Legea (3/2015) onartu du, eta bertan, eskubide subjektibotzat jotzen du: «...etxebizitza izateko eskubidea nahitaezkoa da gizakiarentzat...». Zenbait gairi helduko diola paper idatzian iragarri duen arren, oraindik argi-ilun dezentente ditu aferak, etxebizitzaren salneurriak eta alokairuak negozio biribila izaten ja-

rraitzen baitute. Oraindik, etxegabetzeak eguneroko errealitate dira Euskal Herrian, etxebizitzaren salneurriak goraka doaz berriro eta, alokairuko etxebizitzari dagokienez, berriz, oro har baldintza bidegabeak eskatzen dituzte: alokairuko etxebizitza ez deklaratzeko, urte osorako ez izatea, hileko kuota neurrigabea, bankuaren abala, bi hilabetetako fidantza etxe jabeari zuzenean transferentzia bidez ordaintzea...

Hari mataza korapilatua dago oraindik, baldin eta askatze bidean etxebizitza eskubidea berma dadin konpromiso politiko eta pertsonalak ez badira hartzen: hautsak hartzen ari diren etxeei erabilera bat emateko, alokairuko etxebizitza publikoak sustatzeko eta erregulatzeko, etxegabetzeak geldiarazteko, turismoak eta hirugarren

sektore indartsu baten ondorioek zer-nola-ko eraginak dituzten herritarren bizi maila eta aukeren inguruan hausnartzeko eta espekulazioari aurre egiteko neurriak hartzeko. Bitartean, herritar askok herentzian jasotako etxebizitza bat dute, edo hipoteka baten menean zorpetuta biziko dira datozen 50 urteetan, edo gurasoenean bizitzen jarraituko dute betiereko; eta beste asko soldataren zati handi bat etxebizitza gastuetara bideratzera behartuak gaude.

Salbuespenak egon badaudelako eta itxaropena galtzen den azkena delako, bilatzen jarraituko dugu. Hala ere, badaezpada, aukera guztiak aprobetxatu behar direla-eta, irakurleren batek alokatu nahiko lukeen etxe huts bat balu, idatzi mesedez. Eskerrik asko. •

Asto belarriekin

Joxean Agirre

Beste nonbait kontatua dut, baina iraila da, umeak eskolan hasi dira eta beste behin kontatuko dut pedagogia berrietan adituak direnek irakurtzen ikasteko guk umetan erabili genuen metodoa ere kontuan har dezaten. Afrikako tribu batetik inportatua dirudi, baina gure etxean apopilo egon zen maistrak asmatua ere izan zitekeen.

Eskolan sartu orduko makila bana ematen ziguten ume txikienei eta gerlari nano batzuen gisan joaten ginen arbeleraino, eta, han, tamaina handiko (metro erdiko altuera izango zuen) letra bana jartzen ziguten aurrean idatzirik, eta bakoitza bere letra jotzen hasten ginen, arbelari sekulakoak ematen alegia (behi, idi edo astoaren bizkarrak berotzen ondo entrenatuta zeuden batzuk), letraren izena

oihukatzen genuen bitartean. Bati “A” tokatuko zitzaion, besteari “B” eta hirugarrenari “C”. Guk iskanbila horren erdian ikasi genuen irakurtzen. Inork ezingo du uka metodoa aktiboa ez denik, fisikoa behintzat bai, eta gutxitan ikusi dut, bestalde, irakurketa metodo bat baserri giroan hain ondo txertatzen.

Eskola hartatik ez da Nobel saririk atera, oraingoz behintzat, baina guztiak moldatu dira alde edo moldez bizitzan, nire adineko mutil guztiek atera zuten gida-baimena, denek erosi zuten mendiko autobat, nirea baino askoz handiagoa, eta ezkerreko beso maukarik gabea handik aterata ikusi izan ditut trikitixa piezaren bat kasetean sartuta nire ondotik diosalak eginez igarotzen. Nik neuk ere ikasi nuen irakurtzen eta orain Zizek edo Badiouren

testu zailen bat ulertu ezinik nabilenean eskuineko eskua mugitzen dut nahi gabe, txikitako makila hura mugitzen nuen eran. Hori bai, gure eskolako metodo guztiak ez ziren horren aurrerakoiak. Pentsa, ikasturtea azkena bukatzen zuenak baserri baserri joan behar izaten zuen “*Soy burro*” zioen petoa soinean jantzita, bere amak etxean negar egiten zuen bitartean.

Esan didate ikastola askok Haur Hezikuntzan hormak bota eta espazio zabalak eratu dituztela nagusiak txikiagoekin nahas daitezten. Ez nabil oso enteratuta, baina “txokoetan” uste dut lan egiten dutela. “Joder!”, esan dut nirekiko, «gure eskolan bezala!». Bakarrik han neska nagusien txokoan urtea igarotzen zutela eskulanen orduan azken putz gelditzen zenarentzat petoa eta asto belarriak egiten. •

infraganti LEIRE ELZAURDIA MENDIBERRI

Bertze behin, hitzak soberan daude. Gazte beratararren aurpegiak dena erraten du. Kamerunen bizitakoa barneratzen ari da oraindik baina badaki zoragarria izan dela. Une latzak pasatu ditu, baina aunitzez gehiago izan dira onak. Pobrezia eta desnutrizioa sufritu arren, zoriontsu bizitzen eta disfrutatzen badakitela erakutsi diote.



Leire Elzaurdia Mendiberri Berako gaztea uztailen izan zen Kamerun hegoaldean. Idoloia ZABALETA | ARGAZKI PRESS

Ezin dut sentitzen dudana esplikatu. Nahaste-borraste bat da. Hagitz desberdina da dena eta burua nahasia dut. Puzzleko pieza guztiak izanen banitu bezala da, baina ez lotuak. Oraindik ez dut hangoa barneratu eta ezin dut etorri eta bertze aldera begiratu». Hala hasi zaigu solasean Leire Elzaurdia Mendiberri (Bera, 1993). Hilabete pasatxo da Kamerundik bueltatu zenetik eta begietan distira berezia sumatzen zaio oraindik.

Zerca y Lejos garapenerako gobernuz kanpoko erakundearekin aritu da uztailen herrial-

de afrikarrean lanean, eta bere bidez jarraituko du ahal duen guzian laguntzen, boluntario izanez. Joan den ikasturtean beraiekin eskuz esku ibili zen Madrilén, bertan ari baitzen Optika eta Optometria ikasketak bukatzen. Orain indar gehiagorekin segituko du eta, jakina, egunen batean Kamerunera itzultzeko ilusioa du. «Mundu guztiarentzat gomendagarria den esperientzia bat da», dio ziur.

Bere kasuan, txikitatik izan du amets hori. «Irakasle batek Afrikako bertze toki batean laguntzen izan zela kontatu zigun eta nik ere noizbait egingen nuela erabaki nuen. Hagitz garbi ne-

kien umetatik. Eta ez esperientzia bizi eta ahaztu. Kooperazioaren arloa gustatzen zait».

Karrerako azken urtean irakasle batek gobernuz kanpoko erakunde batean dabilen lagun optometrista bat zuela eta Kamerun hegoaldean lan egiteko laguntza behar zuela azaldu zien. «Nik egingen dut!», erran zuen Leirek segidan. Eta hala hasi zen Pigmeo Baka etniako kideekin integrazio kanpainan parte hartzen. Hamasei kide joan ziren hilabete baterako, mediku, optiko, erizainen artean. Hilabete erdialdean komunikazioko bertze hiru lagun batu ziren. Hiru aldetan egon dira: Bengbis, Minton eta Djoum.

Beratarrak denetarik egin du pixka bat: aste batez optikako zereginak bete zituen oftalmologo batekin; osasun orokorreko kanpainetan ere ibili da, haurren pisua eta altuera neuritzen eta desnutrizioa, tuberkulosia edo malaria bazuten tratamendua jartzen; eta hitzaldiak ere eman ditu, ez dakitelako adibidez eltxo-sarea jarrita malariari aurre hartzen ahal zaiola.

Ikusmen arazo nagusien artean agertzen dira trakoma eta kataratak. Sarri ohituta egoten dira gaizki ikustera eta antiojoak jartzean zorutzen egoten dira. Alkoholaren gaia ere landu dute, «aunitz edaten baitute. ‘Kitoko’ izena duten plastikozko poltsa batzuetan saltzen da edozein lekutan, hagitz-hagitz merke, 5 zentimotan. ‘Zergatik edaten duzue?’ galdetzen genien eta ‘ahazteko’ erantzuten ziguten. Hagitz gogorra. Haurrek ere edaten dute».

FUTBOL ETA ESKUBALOI TXAPELKETAK

Baina une txarrei onak gailentzen zaizkie. Hitzaldiekin batera futbol eta eskubaloi txapelketak egin zituzten inguruko herrietako jendearekin: Alkoholik Gabeko Baka Txapelketa. Janaria eta lo-lekua eskaintzen zieten, eta goizetan hitzaldiak eta arratsaldetan partidak izaten zituzten. Uniformeak eman zizkieten, baita kopak ere, eta zoratzen zeuden. «Polita izan zen. Aste osoan kanpin dendetan, beraien ondoan lo egin genuen. Batzuk

gero partida jokatzeko joaten ziren hitzaldietara, baina bertzeek gogoz parte hartzen zuten».

Bi hitzalditan emakume eta gizonen arteko ezberdintasunez aritu ziren. «Batean emakumeek gehiago parte hartu zuten. Bertzean lotsatuta bezala egon ziren. Batzuek erraten zuten mutilak bakarrik ibiltzen zirela eraikuntzan. Bi etxe mota daude: potopotoak eta munguluak. Lehenak haziekin eginak dira, ongi daude eta gizonak egiten dituzte. Eta bigarrenak iglu antzekoak dira, belarrez eta harripatzen duten guztiarekin osatuak, eta emakumeek egiten dituzte. ‘Emakumeek ere eraikuntzan lan egiten dute, munguluak beraiek egiten dituztelako’ erraten genien. ‘A, egia da’. Ez zuten baloratzen».

Ezberdintasun handiak daude. Adibidez, gizonak nahi adina emakumerekin ezkon edo ibil daitezke, baina emakumeak gizon bakarrarekin.

Pigmeo Baka etniaren eskualde berean bantuak bizi dira. «Hauek bizi maila handiagoa dute, gorputzez ere ikusten da zeintzuk diren pigmeoak eta zeintzuk bantuak. Pigmeoak txikiagoak eta argalagoak dira, eta, bantuak, altuxeagoak. Pigmeoek bantuentsat lan egiten dute batzuetan eta bantuak gainetik daudela sentitzen dute. Guk parean egotea lortu nahi dugu. Bantu batzuk ere etortzen ziren kanpainara. Gatazka pixka bat dute beren artean, baina gehiago da jende helduaren artean, txikiak elkarrekin joaten dira orain eskolara eta ez dute hain besteko desberdintasunik sentitzen edo egiten».

Zerca y Lejos erakundeko boluntarioak ongi hartzen dituzte. Urteak daramatzate eta ezagutzen dituzte. Bertako jendea ere erakundeko kide da. Formatu egin dituzte bertan lan egiteko (odontologoak, irakasleak...), lortu nahi dutena beraiek han ez egotea baita. Une bat ailegatzea hango jendearekin bizitzak aurrrera egingen duena.

Oraindik bada lana horretarako. «Egun batean zazpi ordu egon ginen bata bertzearen gibeletik haurrei altuera, pisua

eta besoaren zabalera hartzen. Lau kolore bereizten ditugu: berdea, horia, laranja eta gorria. Gorria agertzen bazen guk lo egiten genuen lekura eramaten genituen eta bertako erizaintza lekuan aste bat ematen zuten».

ULERTZEKO ZAILA

Kontatu duenez, batzuetan familek ez dute umeen adina jakiten eta jaio eta bi urtera jartzen diete izena, hil egiten direnez penarik ez hartzeko. «Egun hartan, haur bat ikusi nuen amaren besoetan. Fitxan bi urte zituela jartzen zuen, baina ez zuen zerikusirik hemengo adin bereko haur batekin. Besoaren neurria hartu nion eta gorria atera zen. Ezin sinetsirik, berriz egin nuen, eta berriz ere gorria atera zen. Hagitz-hagitz pisu txikia zuen, ez zen zutik egoten ahal. Lankide batek eta biok ikusi genuen eta kanpora atera ginen. Negar egin genuen, egoera hori ez zelako posible».

«Ezin dira hango guraso eta umeen erlazioak ulertu, edo ulertzeko denbora behar da. Ez da hemen bezala, han bizirautea da kontua eta arroz plater bat jateko aukera badu guraso batek berak jaten du lehenengo», adierazi du boluntario gazteak.

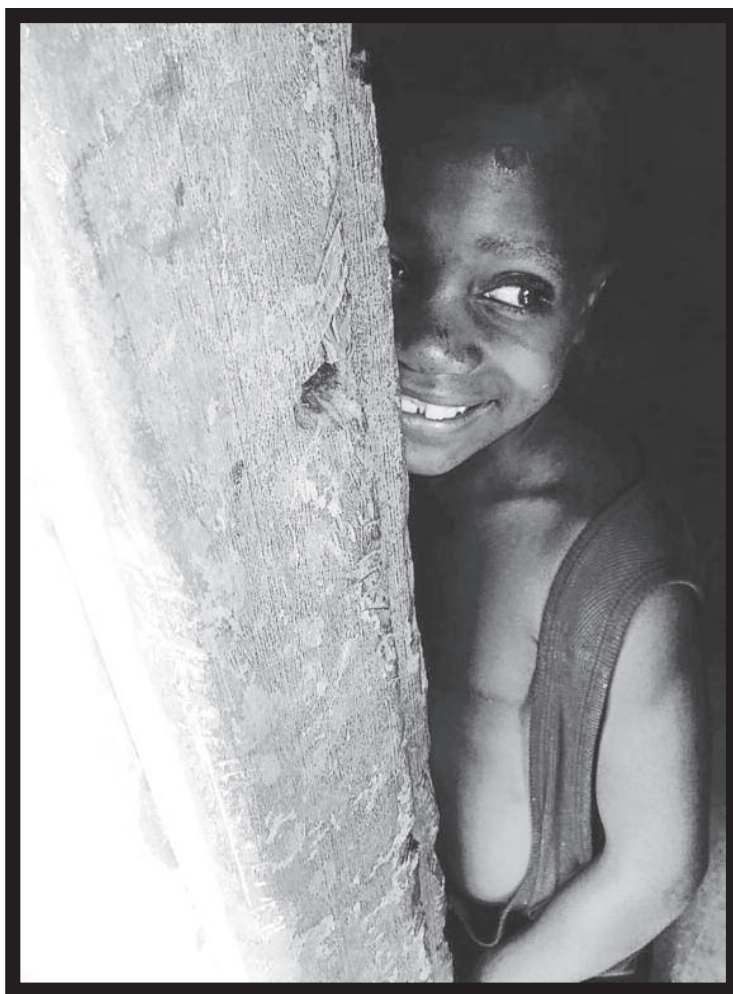
Baina sentsazioak kontraesan korrak dira, gauean suaren inguruan besta ederrak egiten zituztelako, instrumentuak joz eta dantzatzuz. «Desnutrizioa edo malaria zuen haurra eri ikusten zenuen goizean, baina arratsean dantzan dena ematen. Nola dauden eta gero nola gozatzuten duten, ze alaitasuna eta ze bizia! Une bat ailegatzen da zuk ere goizean ikusitakoa ahanzten duzuna. Baso erdian, izarren azpian... zoratzen geunden! Beraiekin dantzatzera ateratzen gintuzten. Irria ahoan ikusten dituzu. Musika badago dantzan hasten dira, edo baloiarekin ikusten bazaituzte zurekin jolasten dute».

Horregatik, etxera itzultzean ez daki oraindik zer kontatu, alde batetik pobrezia dagoelako baina bertzetik alaiak direla ikusten duelako. «Ulertu egin behar da eta ezin ditugu hemendik epaitu».



Mediku, optiko, erizain eta kazetari artean hemeretzi kide joan ziren Pigmeo Baka etniako kideekin integrazio kanpaina egitera.

ZERCA Y LEJOS



Alaitasun handia topatu dute, bereziki haurren.

ZERCA Y LEJOS

Kamerungo jendea ere bada Zerca y Lejos erakundeko kide. Odontologoak, irakasleak... formatu dituzte, lortu nahi dutena bertako jendearekin bizitzak aitzinera egitea baita

Hain ezberdin bizi dira gurekin konparatuta... Batzuk ez dira eskolara joaten eta joaten direnetako batzuek bost ordu egiten dituzte oinez joan eta etorri eta bueltan etxean laguntzen dute. Mutiko batek kontatu zien egunero bost ordu ibiltzen zela eskolara bidean, baina ez zitziola inporta ikasi egin nahi zuelako medikua izateko.

Baso aunitzeko ingurua da Kamerun hegoaldea eta zuhaitzak botatzen egiten dute lan. Kamioi luze-luzeekin garraiatzen dute egurra. Bertze batzuek nekazaritzan dihardute, bideak egiten, eta bertzeek ez dute lanik egiten eta zuhaitzetako fruituetatik elikatzen dira. Pigmeo Baka etniako kide gehienak Kamerun hegoaldean daude, baina Kongoko mugaldean eta Ekuatore Ginean ere bizi dira batzuk. Noizean behin denak elkartu eta besta bat egiten dute. «Bilera horietako batean egon ginen eta

beraiei buruz solas egiten zuten, nola egiten ahal duten aurrera joateko. Ideiak ematen zituzten hezkuntzaz, politikaz, elikaduraz... Ikusten da poliki baina aurrera egiten ari direla».

Joateko motxila prestatzen ari zenean irudikatzen zuenarekin konparatuta topatu duena desberdina da, eta, aldi berean, espero zuena. Kontraesan handi bat da. «Eramateko gauza bat eta bertzea sartu nituen, baina gero konturatzen zara erdia ez duzula erabiltzen, ez duzula behar. Hurrengorako badakit motxila nola egin». Garbi du eman baino aunitzez gehiago jaso duela ere. Une honetan denetara irekita dago. Ikasten segitu nahi du, gehiago formatu han laguntza gehiago emateko, keinu txikiekin munduan aldaketa handiak lortzen ahal direla kontentzitatea dagoelako. •

Maidar lantzi Goienetxe

BEHATXULOTIK

Juantxo EGAÑA



EUGENE LEFEVRE-PONTALIS. ARKITEKTURAREN ETA ONDAREAREN MEDIATEKA. KULTURA MINISTERIOA. PARIS, FRANTZIA

OLITEKO GAZTELUA, EUGEN LEFEVRE-PONTALISEN OBRAN

Oliteko gazteluaren argazkia 1910ean egin zuen Eugene Lefevre-Pontalisek, Arkeologia Elkarte frantseseko presidente izan zenak. Bere marrazki eskematikoen osagarri ziren argazkiak, eta irudiok bere artikulu eta hitzaldietan erabiltzen zituen. 1911n frantses Estatuko Monumentu Historikoen Batzordeko kide izendatu zuten. 1923an hila, Arkeologia Elkarte frantsesari utzi zion bere argazki-ondarea. Eraikin, jauregi, eliza, gaztelu eta monumentuetako 14.000 beirazko plakaz osatutako irudi-banku garrantzitsu horretan mundu osoko 40tik gora herrialde daude ordezkaturak. Haien artean, Euskal Herriko ia 300 irudi, 1910 aldera eginak.